

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри іноземної філології, перекладу та професійної мовної
підготовки Університету митної справи та фінансів

ПАВЛЕНКО Олени Олександрівни

про дисертаційне дослідження **Лавнікова Олега Артуровича**
«Формування індивідуального стилю професійної діяльності
майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. В умовах глобалізації сталий розвиток України залежить від ефективної професійної діяльності фахівців, зокрема й перекладачів. Вочевидь, що для цього вища освіта має працювати на перспективу та бути конкурентоспроможною, а отже відповідати на виклики сьогодення. Тому у фокус уваги дисертанта потрапив феномен «індивідуальний стиль професійної діяльності» як характерний атрибут сьогодення, актуальний виклик для вищої освіти в усьому світі, пов'язаний з широким спектром людської діяльності у процесі соціальної взаємодії та досягнення відповідних цілей. Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції – це проблема, розв'язання якої має актуально-перспективний характер у межах наукової спеціальності 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Дисертація виконана відповідно до тематичного плану досліджень науково-дослідної лабораторії інноваційних методів навчання та кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи ВНЗ «Університету імені Альфреда Нобеля», проведених у межах комплексних наукових тем «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної

професійної освіти у контексті євроінтеграції” (державний реєстраційний номер 0117U000784), “Теоретико-методологічні засади професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі” (державний реєстраційний номер 0122U200059).

Дисертант слушно акцентує увагу на тому факті, що є соціальне замовлення системі професійної перекладацької освіти, яке визначається гострою необхідністю пошуку таких підходів до підготовки майбутніх перекладачів, які допоможуть їм уже під час навчання у закладі вищої освіти виробити свій індивідуальний стиль професійної діяльності. А втім проблематика формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції через нерозробленість теоретичної і технологічної бази, яка б сприяла формуванню зазначеної якості, залишається у вітчизняній науці дослідженою фрагментарно та опосередковано. Це обумовлює необхідність дослідження проблеми формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції, її теоретичних та прикладних аспектів та визначає особливу актуальність наукових розвідок з означених питань.

Отже, обрана О.А. Лавніковим тема кваліфікаційної праці є актуальною, суспільно значущою, спрямованою на цілісний аналіз теоретико-методичних основ формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції і загалом на зміцнення освітнього потенціалу держави.

На основі ознайомлення зі змістом дисертації та основних дослідницьких матеріалів ми дійшли висновку щодо **найбільш суттєвих наукових результатів і нових фактів, одержаних дисертантом.**

У представленому на захист дослідженні є всі ознаки науковості: актуальність і мета, наукова новизна, теоретичне й практичне значення, апробація дослідження, ґрунтовні висновки. Дисертація характеризується належним рівнем наукової новизни, зокрема вперше науково обґрунтовано та

експериментально перевірено педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції, а також сутність поняття «індивідуальний стиль професійної діяльності перекладача».

Робота відрізняється зв'язком дослідження не тільки з вітчизняним, але й з міжнародним досвідом застосування у галузі вищої освіти інструментів формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції, важливими науковими пошуками та нетрадиційними підходами (зокрема розробка педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, загалом не викликає сумнівів і підтверджується ґрунтовною теоретико-методологічною основою дослідження, якою стали фундаментальні положення педагогічної теорії, зокрема широкий огляд науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників (200 найменувань, із них 30 – іноземною мовою), а також результатами дослідження.

Наукові положення, сформульовані в дисертації, є логічно послідовними, переконливими, взаємозв'язаними й взаємозумовленими. Вони характеризуються високим рівнем методологічного обґрунтування, наукового узагальнення та всебічно висвітлюють досліджуване явище відповідно до мети наукового пошуку.

Обґрунтованість і достовірність здобутих результатів дослідження та його висновків зумовлені чітко визначеною методологічною стратегією здійснення міждисциплінарного педагогічного дослідження. Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним

обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням достатнього комплексу методів наукового пізнання, адекватних меті й завданням дослідження, досягнутою ефективністю експериментальної роботи, що засвідчується позитивною динамікою змін, ефективність яких підтверджено кількісними, якісними результатами та статистичними методами.

У роботі обґрунтовано представлено наукові результати на всіх рівнях наукової новизни, які здобуті дисертантом у процесі наукового пошуку. Висновки дисертаційної роботи логічні, переконливі й методологічно обґрунтовані.

Нові факти, одержані здобувачем.

Найбільш суттєві наукові результати, особисто одержані здобувачем, на нашу думку, полягають у наступному:

– науковому обґрунтуванні, розробці та емпіричній перевірці педагогічних умов, спрямованих на формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції (організація самостійної роботи студентів через виконання міждисциплінарних завдань на основі ідей предметно-мовного інтегрованого навчання; розробка і впровадження інтегрованих форм позааудиторної роботи; залучення студентів до розробки міждисциплінарних науково-дослідницьких проєктів, тематика яких відображає взаємозв'язки теоретичних і практичних аспектів формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів);

– науковому обґрунтуванні сутності поняття “індивідуальний стиль професійної діяльності перекладача” як інтегрального динамічного особистісно-професійного утворення, детермінованого комплексом інтелектуальних, мотиваційних, психічних якостей особистості фахівця, яке визначає його індивідуальну стратегію й тактику організації перекладацької діяльності (систему способів і прийомів здійснення перекладацької діяльності), забезпечуючи ефективну реалізацію професійних завдань;

– уточнені й конкретизації понятійно-категоріального апарату досліджуваної проблеми (“стиль”, “індивідуальний стиль діяльності”, “індивідуальний стиль професійної діяльності”, “педагогічні умови”);

– удосконалені змісту, методів та форм навчання, спрямованих на формування компонентів індивідуального стилю професійної діяльності (орієнтація на професійну успішність і кар’єру, управління знаннями та перекладацькими ресурсами, системне та творче мислення, ефективна партнерська і командна взаємодія);

– подальшому розвитку наукових уявлень про сутність, структуру, компоненти, показники й рівні індивідуального стилю професійної діяльності перекладачів; діагностичного інструментарію оцінювання рівнів зазначеного феномену.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Значення одержаних результатів для науки та практики полягає в тому, що основні положення, викладені в дисертації, можуть слугувати науковою основою для розроблення концептуальних, нормативно-правових документів і науково-методичних матеріалів з проблематики та екстраполяції продуктивного досвіду в сучасний освітньо-науковий простір.

Слід визнати, що наукова і практична цінність роботи підтверджується статусом установ, які використали розроблені та науково обґрунтовані дисертантом положення, висновки, пропозиції та рекомендації у своїй практичній діяльності (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія Міністерства освіти і науки України (довідка про впровадження від 30.05.2023 № 255), Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського Міністерства освіти і науки України (довідка про впровадження від 01.06.2023 р. № 114), Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля» (довідка про впровадження від 02.05.2023 № 163). Отже, основні результати дослідження, зокрема вже частково впроваджені в освітню практику та підтверджені довідками про

впровадження, не обмежуються виключно теоретичним аспектом, мають прикладний характер, становлять науково-практичну цінність. А саме: результати дисертаційного дослідження та відповідні науково-прикладні розробки впроваджені в практику за безпосередньої участі дисертанта в частині концептуальних підходів до формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції; при розробці навчально-методичного інструментарію для формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції, який містить банк міждисциплінарних завдань з навчальних дисциплін “Англійська мова для перекладачів” (зокрема: робота з CAT-інструментами, переклад текстів, створення словника термінів, вирішення ситуаційних завдань, виконання вправ, написання есе, складання індивідуальної програми професійного самовдосконалення, перегляд фільму з подальшою відповіддю на запитання, проведення опитування), “Основи інформатики”, “Основи прийняття креативних рішень”, “Психологічні основи саморозвитку особистості”, “Емоційний інтелект”, “Основи психології бізнесу”, які були розроблені на основі предметно-мовного інтегрованого навчання.

Також теоретичні та методичні розробки дисертаційного дослідження використані в навчальному процесі при розробці програми міждисциплінарного тренінгу “Індивідуальний стиль професійної діяльності перекладача” (22 години) і матеріалів днів інтеграції (“Передати думки, а не слова – надзавдання перекладача”, “Переклад як професія: компетентності, цінності та виклики”, “Знайомство із зарубіжною літературою – процес сприйняття твору через перекладача”).

Також практичне значення має залучення Лавніковим О.А. студентів до розробки міждисциплінарних науково-дослідницьких проєктів, тематика яких відображає взаємозв'язки теоретичних і практичних аспектів формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів (доповіді на конференцію, курсові роботи).

Отже, всі задекларовані дисертантом припущення перевірялися в практичній діяльності, а методи та засоби отримання первинних даних характеризують поетапне просування до визначених цілей. У цьому сенсі до дисертанта є довіра як до суб'єкта формувального впливу, діючого професіонала в галузі професійної освіти.

Підкреслимо широкий спектр апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях. Проміжні та кінцеві результати наукового пошуку висвітлено у 15 публікаціях, з яких: 4 статті у провідних наукових фахових виданнях України (3 з них – одноосібні), внесених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у співавторстві у журналі, який входить до наукометричної бази Web of Science, 10 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій.

На основі узагальнення результатів наукового пошуку, здійсненого Лавніковим О. А., вивчення рукопису дисертації та анотації, а також опублікованих наукових і науково-методичних праць ми доходимо висновку, що особистий науковий доробок дисертанта можна кваліфікувати як вагомий внесок у розвиток педагогічної науки.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Розроблені теоретичні положення, узагальнення й висновки дисертації можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії та практики професійної педагогічної освіти, зокрема при розробці посібників, програм спецкурсів для студентів, магістрантів та аспірантів з питань формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів, в системі підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців у сфері перекладу і самоосвітній діяльності перекладачів.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Уважно читаючи зміст, висновки та текст дисертації, ми зрозуміли, що автор упорався з поставленими ним завданнями, а стиль викладу й аналізу проміжних і кінцевих результатів, виклад змісту дисертації, усі теоретичні положення й твердження є переконливими, науково обґрунтованими й вдало презентованими

численними статистичними даними. У роботі висвітлено важливу, актуальну для української теорії і практики професійної освіти проблему. Структура дисертації є методологічно обґрунтованою та логічною. Дисертація і анотація написані й оформлені згідно з нормативними вимогами. Зміст анотації ідентичний основним положенням дисертації.

У вступі чітко сформульовані суперечності, що увиразнюють актуальність досліджуваної проблеми, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, методологічно правильно сформульовано мету, завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито його концептуальні положення та наукову новизну, охарактеризовано методи дослідницького пошуку та практичне значення одержаних результатів. Відображено інформаційні відомості про апробацію, впровадження результатів дослідження, публікації.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції» – окреслено методологічні засади дослідження, під якими розуміється система основних філософських, загальнонаукових та конкретно-наукових принципів, підходів і положень до вивчення його предмета, а також конкретних методів, які використовують для вирішення спеціальних завдань дослідження й забезпечують одержання достовірного емпіричного матеріалу та його первинну обробку.

Описано специфіку професійної діяльності перекладача, схарактеризовано поняття індивідуального стилю професійної діяльності перекладача як інтегрального динамічного особистісно-професійного утворення, що являє собою відносно стійку відкриту саморегульовану систему взаємопов'язаних індивідуально своєрідних дій, що містить комплекс інтелектуальних, мотиваційних, психічних якостей та обумовлюється індивідуально-своєрідним підходом до здійснення професійної діяльності, а також до безперервного професійного розвитку. У структурі індивідуального стилю професійної діяльності перекладачів виділено такі компоненти:

орієнтація на професійну успішність і кар'єру, управління знаннями та перекладацькими ресурсами, системне та творче мислення, ефективна партнерська і командна взаємодія.

Проаналізовано сучасний стан формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти. Зазначено, що формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів" є спеціально організованим процесом якісної підготовки майбутніх перекладачів, в основі якого – орієнтація на професійну успішність і кар'єру; прагнення до ефективної партнерської і командної взаємодії; розширення можливостей щодо управління знаннями та перекладацькими ресурсам; забезпечення розвитку системного та творчого мислення студентів.

Схарактеризовано особливості професійної підготовки майбутніх перекладачів у контексті формування індивідуального стилю професійної діяльності, а саме: впровадження засобів комплексної диференціації з метою розвитку адекватної самооцінки та настанов у виконанні трудових дій; створення на заняттях позитивного мікроклімату, атмосфери співтворчості та співпраці, що забезпечить закріплення оригінальних способів здійснення професійної діяльності; забезпечення свободи самовираження, особистої зацікавленості в діяльності шляхом підбору проблемних, творчих завдань відповідно до інтересів студентів; індивідуалізації аудиторної та самостійної роботи студентів (за змістом, темпом виконання, умовами виконання тощо); підвищення мотивації навчання; формування здатності до самоконтролю, рефлексивної самооцінки; розвиток пізнавальних інтересів студентів за допомогою проблемного викладу знань, виконання самостійних завдань, використання ділових, рольових ігор, заняття у групах; концентрація уваги студентів на професійно важливих моментах професійної діяльності.

У другому розділі – «Експериментальне дослідження структури і проявів індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів» – визначено і охарактеризовано критерії, показники та рівні

сформованості індивідуального стилю професійної діяльності у майбутніх перекладачів; висвітлено організацію та методiku проведення констатувального етапу експерименту. Найважливішими показниками сформованості індивідуального стилю професійної діяльності у майбутніх перекладачів відповідно критеріїв дисертантом визначено такі: стимулювально-мотиваційний критерій містить такі показники: мотивація щодо успіху в професійній діяльності, спрямованість на розвиток кар'єри, прагнення до зростання і змін у майбутній професійній діяльності, спрямованість на встановлення конкретних міжособистісних відносин, прагнення до співпраці; знаннево-когнітивний: обізнаність щодо індивідуального стилю професійної діяльності та ефективного керування знаннями, здатність до пошуку та засвоєння нових знань, до набуття навичок, необхідних для виконання перекладацької діяльності, та умінь навчатися впродовж життя, обізнаність щодо застосування інноваційних технологій в перекладацькій діяльності та перекладацьких ресурсів; особистісно-креативний: здатність до передачі основної ідеї і сенсу тексту оригіналу, переданого засобами іншої мови, урахування всі культурні та лінгвістичні особливості, здатність до прийняття оригінальних перекладацьких рішень та виявлення нових способів їх реалізації, здатність адекватно оцінювати результати професійної діяльності й способи її здійснення; комунікативно-діяльнісний: вміння встановлювати ефективні комунікативні відносини з отримувачами перекладацьких послуг, вміння працювати в команді та відповідально вибудовувати робочі відносини, вміння бути гнучким і адаптуватися до будь-якої ситуації і різних людей. Проведений констатувальний етап експерименту уможливив визначення рівнів сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів: елементарний, достатній, продуктивний. За визначеними параметрами дисертантом розроблено змістові характеристики рівнів сформованості індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів.

У третьому розділі – «Оптимізація процесу формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції» – розроблено та науково-обґрунтовано педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції. Описано зміст і організацію дослідно-експериментальної роботи з формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції, проведено аналіз ефективності результатів дослідно-експериментальної роботи. На підставі теоретичного аналізу окресленої проблеми дослідження й експертного оцінювання дисертантом визначено три педагогічні умови, які було обґрунтовано й експериментально перевірено їх дієвість в умовах професійної підготовки; наведено опис їх впровадження та результати експериментально-дослідної роботи.

Висновки до розділів і загальні висновки дисертації є обґрунтованими, логічно зв'язаними з процесом поетапного виконання завдань і реалізації мети дослідження.

Зміст дисертації відзначається змістовою завершеністю, цілісністю, влучною аргументацією фактів. Заслужує на увагу широка апробація результатів дослідження на науково-практичних конференціях різних рівнів.

Публікації О.А. Лавнікова відображають усі основні положення дисертації.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Наукові положення, висновки та рекомендації, подані в дисертації, достатньо повно висвітлені в опублікованих працях здобувача. Результати аналізу публікацій, які розкривають науковий зміст дисертації, свідчать, що всі вони носять конкретний і цілісний характер, містять чітку аргументацію і точне формулювання результатів дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.
Намагаючись бути принциповими та вимогливими, зазначимо декілька побажань та критичних міркувань щодо тексту дисертації:

1) На наш погляд, робота значно виграла б, якби дисертант зазначив у контексті наукової спеціальності «професійна освіта (за спеціалізаціями)» свою думку щодо ключової ролі держави в особі МОН чи ЗВО в питаннях формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів. Тобто, хто в Україні має відігравати ключову роль і бути драйвером формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції?

2) Зважаючи на те, що робота присвячена дослідженню питань, пов'язаних з вищою освітою, вважаємо, що слід було б у певних випадках більш детально пояснювати аспекти, які у стратегічному та/або тактичному планах мають суттєве значення для розробки і впровадження педагогічних умов формування індивідуального стилю професійної діяльності у майбутніх перекладачів, зокрема, яке місце в цьому процесі відводиться професорсько-викладацькому складу.

3) У праці «Formation of the future translators individual style», яка оприлюднена у науковому виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази Web of Science, не конкретизовано особистий внесок дисертанта (с. 8 дисертації).

4) Уважаємо, що в ході дослідження автору варто було б приділити більше уваги опису практичного досвіду зарубіжних закладів вищої освіти з досліджуваної проблематики.

5) На наш погляд, висновки до третього розділу (с. 208-212) слід скоротити.

6) Робота має деякі технічні огріхи редакційного характеру. Не вважаємо за потрібне їх коментувати, оскільки завдання опонента полягає у ґрунтовному аналізі наукової сутності проблеми дослідження.

Загальний висновок.

Втім, висловлені зауваження не применшують цінності дослідження. Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Лавнікова Олега Артуровича «Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх перекладачів на засадах міждисциплінарної інтеграції» є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову цінність, теоретичне та практичне значення. Загалом, дисертаційне дослідження повністю відповідає вимогам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.); Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), а його автор – Лавніков Олег Артурович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іноземної філології,
перекладу та професійної мовної підготовки
Університет митної справи та фінансів
О. О. Павленко

Підпис *Павленко О.О.*
Начальник відділу кадрів *Л. Зінір*
06.10.2023

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 09:15:12 07.10.2023

Назва файлу з підписом: Відгук Павленко.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 2.4 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук Павленко.pdf
Розмір файлу без підпису: 2.4 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ПАВЛЕНКО ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА
П.І.Б.: ПАВЛЕНКО ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2284000363
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 09:15:09 07.10.2023
Сертифікат виданий: АЦСК АТ КБ «ПРИВАТБАНК»
Серійний номер: 248197DDFAB977E504000000930AD200EB10FF03
Алгоритм підпису: ДСТУ-4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований